

## СТРАТЕГІЯ КИТАЮ ЩОДО КРАЇН АФРИКАНСЬКОГО КОНТИНЕНТУ

*Розглядається політика Китаю в Африці за останнє десятиліття. Проведений аналіз засвідчує, що Китай неухильно нарощує свою присутність в Африці, причому не тільки в країнах, багатих ресурсами, хоча ресурси, особливо нафта, зберігають особливе значення для китайської економіки, але і в бідних на природні копалини та малопривабливих зі стратегічного погляду держав. Особливості дипломатії Китаю в країнах африканського континенту, китайсько-африканські торгівельні зв'язки, діяльність Пекіна як донора та інвестора в Африці є предметом аналізу тез. Особлива увага приділена ініціативі «Один пояс – один шлях», яка займає провідне місце у теперішній стратегії Китаю і в якій країнам Африки, розташованим на перехресті сухопутного й морського «шовкових шляхів», відводиться важлива роль. Зростання обсягів китайських інвестицій в африканську економіку та розширення сфер впливу Китаю на континенті викликають значний інтерес як серед політичних кіл, так і в наукових та медійних колах.*

*З одного боку, Китай асоціюється з економічним розвитком африканських країн, деякі з яких увійшли до переліку держав із найвищими темпами економічного зростання у світі. З іншого боку, Пекіну закидають «неоколоніалізм», аргументуючи, що його політика визначається передусім власними інтересами, які певною мірою не враховують інтереси Африки. У контексті прагнення до ресурсів Китай нерідко звинувачують у порушенні прав людини та нехтуванні екологічними стандартами.*

**Ключові слова:** африканський континент, зовнішньополітична стратегія КНР, інфраструктура, інвестиції, геополітичний вплив, телекомунікаційний ринок, Інтернет.

Африка має важливе економічне, політичне та безпекове значення для Китаю. Економічні інтереси Пекіна включають: природні ресурси Африки, доступ до ринків для інвестицій та експорту, а також глобальне розширення китайського бізнесу. Зовнішньополітична стратегія Китайської Народної Республіки на африканському континенті може бути охарактеризована через чотири ключові напрями. По-перше, Китай спрямовує свої зусилля на покращення міжнародного іміджу та посилення свого впливу в регіоні. По-друге, він прагне протидіяти ініціативам Тайваню щодо встановлення дипломатичних контактів із країнами Африки, зберігаючи прихильність до політики «єдиного Китаю». По-третє, КНР зосереджує увагу на забезпеченні стабільності економічних партнерів, що є важливим для підтримання її економічних інтересів. І, по-четверте, Китай протистоїть міжнародним нормам, які, на його думку, стримують його розвиток. Китайська присутність в Африці має для регіону двоїсті наслідки. Його стратегічна участь створює певні можливості та виклики для континенту. Хоча гнучкі китайські кредити, фінансування торгівлі та недорогі промислові товари мають велике значення для африканських країн, місцева робоча сила та фабрики страждають від китайської комерційної експансії. Підтримка Китаєм африканських режимів, які порушують права людини, також є критикованою з боку розвинених країн Заходу [1].

Китай утримує позицію головного торговельного партнера для країн Африки, причому обсяг товарообігу між ними перевищує 200 мільярдів доларів щорічно. Згідно з дослідженнями McKinsey & Company, на африканському континенті діють понад 10 тисяч компаній, заснованих громадянами Китаю. Загальна вартість китайського бізнесу в Африці з 2005 року перевищила позначку у 2 трильйони доларів, і з цієї суми наразі приблизно 300 мільярдів доларів спрямовано у вигляді інвестицій. Африка також виступає конкурентом Азії, будучи одним із найбільших ринків для закордонних будівельних контрактів Китаю. Щоб зберегти цей імпульс, Пекін нещодавно оголосив про створення фонду розвитку інфраструктури: «Один пояс, один шлях» у розмірі 1 млрд дол., а у 2018 р. – пакет допомоги для Африки в розмірі 60 млрд дол., тому очікувано, що Африка продовжить орієнтуватися на Схід, оскільки економічні зв'язки з Китаєм стають все більш численними й міцними [7].

Простіше кажучи, підтримуючи африканські країни економічно та фінансово, Китай створює клієнтську базу країн, що сприяє поширенню його геополітичного впливу. Анн Чен, професор Колеж де Франс, підкреслює: «Протягом більш ніж двох тисячоліть «Китай» мав особливість не тільки вважати себе центром світу, але й бути світом і охоче називав себе «всім, що під небом» (тянься)» [2].

Антизахідний і проглобальний наратив Півдня дозволив поглибити зв'язки з Африканським континентом, 54 країни якого мають право голосу в Генеральній Асамблеї ООН. Це пояснює своєрідне переписування історії, позначене публікацією в 1999 р. книги, яка розповідає про 50 років китайської дипломатії. У цій розповіді Африка постає героєм, чия підтримка допомогла Китаю відтіснити Китайську

Республіку (Тайвань) й приєднатися до Ради Безпеки ООН, навіть якщо ефективна підтримка Африки насправді була дуже запізнілою [6].

Навчання політичних партій є ще одним елементом політики Китаю щодо Африки. Програми, керовані Центральною партійною школою, складаються з лекцій з ідеології та партійного будівництва, знайомства з китайською культурою, візитів на місця та наставництва африканських політичних лідерів, а також направлення китайських партійних чиновників на континент як політичних радників. Ці програми сягають 1960-их ХХ ст. років на підтримку африканських антиколоніальних рухів, але тепер вони були розширені, щоб включити політичні партії, які не мають досвіду у визвольних рухах. Вони також є високотехнічними, включаючи практичне навчання тому, як створити організаційні структури, ідеологічну роботу, системи пропаганди та партійне управління. Метою цих програм є «навчання братських африканських політичних партій досвіду Китаю в економічному розвитку та політичному управлінні». Це досить критикований напрям, оскільки сприяє зміцненню авторитарних моделей, які можуть, посилити нестабільність на континенті. Хоча багато панівних еліт з ентузіазмом сприймають ці програми, деякі африканські експерти вбачають проблему в їх повному застосуванні в африканському контексті. Китайська модель, наприклад, наголошує на підпорядкуванні армії та уряду партійному контролю – динаміці, яка робить сектор безпеки вразливим до політизації внаслідок професіоналізму. Це особливо проблематично в Африці, враховуючи стійкість політичних партій, заснованих на особистісних принципах, й стилів управління. Такий підхід «партійної армії» може бути особливо шкідливою моделлю в розділених суспільствах, де сектори безпеки призначені для обслуговування окремих політичних лідерів, а не для нації [5].

Тривала пандемія COVID-19 поставила нові виклики для дипломатичних зусиль Пекіна в Африці щодо зміцнення відносин та покращення іміджу Китаю на континенті. У квітні 2020 р. африканські лідери висловилися та поскаржилися уряду Китаю в незвичайно відвертих виразах на повідомлення про жорстоке поводження з африканцями, які проживають у Китаї, включно з діями, які були вжиті місцевими урядовцями та підприємствами, які примусили виселитися деяких африканців. Ці дії нібито були зроблені для того, щоб зупинити поширення COVID-19. Африканський союз, а також багато африканських країн, які часто підтримували Пекін, такі як Гана, Кенія, Нігерія, Південна Африка та Уганда, висловили занепокоєння таким розвитком подій. Уряди Гани та Нігерії, викликали послів Китаю, щоб висловити своє невдоволення цією очевидною дискримінацією на расовому ґрунті. Крім того, група південноафриканців, які проживають у Китаї, звернулася до Комісії з прав людини Південної Африки з проханням репатріювати їх до Південної Африки через ймовірні зловживання, яких вони зазнали в Китаї. Китайський уряд зіткнувся з подальшою дипломатичною проблемою, коли африканські країни вирішили не підтримувати Пекін у Всесвітній організації охорони здоров'я. Попри рішучу опозицію Пекіна щодо проєкту резолюції, запропонованого Австралією, який закликає до незалежного розслідування COVID-19, Африканська група ООН, до складу якої входять усі 54 міжнародно визнані африканські держави, підтримали ініціативу Канберри. Кенія заборонила імпортувати деяких засобів індивідуального захисту з Китаю, які використовуються для боротьби з COVID-19, посилюючись на проблеми з якістю. Посол КНР Шінн зазначив, що, хоча заборона значно не позначиться на відносинах між Китаєм і Кенією, питання якості засобів індивідуального захисту китайського виробництва залишається поширеною темою обговорень у багатьох країнах Африки. Пекін активно просуває в Африці свою модель техноавторитаризму або політичного контролю, якому сприяють репресивне управління Інтернетом і інтрузивні технології. Домінування Китаю на телекомунікаційному ринку Африки створило умови для авторитарних лідерів на континенті для подальшої інституціоналізації своїх репресивних режимів за допомогою контролю мережі Інтернет та цифрових технологій стеження. На відміну від демократичної моделі Інтернету з багатьма зацікавленими сторонами, Пекін «продає» африканським урядам концепцію «Інтернет суверенітету», згідно з якою кожна країна має право контролювати свій внутрішній Інтернет простір. За словами Адріана Шахбаза, Директора з досліджень технологій й демократії Freedom House: «Китайська влада продає місцевим політикам не лише продукти для «контролю» своїх суспільств, але й бачення того, як побудувати стабільну державу, яка процвітає й без необхідності передавати владу громадянам» [3].

Кілька країн наслідують підхід Китаю стосовно управління Інтернетом. Наприклад, Браян Мушимба, міністр транспорту та зв'язку Замбії, запропонував «китайський шлях» для управління Інтернетом, який включає загрози заборонити Google та Facebook, нібито для боротьби з дезінформацією в Інтернеті. У рамках цих зусиль Замбія приймає закони про кіберзлочинність і кібербезпеку, згідно з якими розміщення інформації в Інтернеті, яка завдає шкоди національній безпеці, карається тюремним ув'язненням. Принаймні кількох замбійців уже відправили до в'язниці за звинуваченнями в наклепі за критику президента Едгара Лунгу в публікаціях у соціальних мережах. Організації громадянського суспільства, такі як: Media Institute of Southern Africa Zambia та Bloggers of Zambia, критикували урядові плани кібербезпеки. Нігерія, Танзанія, Уганда, і Зімбабве також прагнули прийняти окремі аспекти пекінської моделі управління Інтернетом. Китайські телекомунікаційні компанії надавали авторитарним режимам пряму допомогу в придушенні опозиції. За словами високопоставлених чиновників служби безпеки Замбії, технічні працівники Huawei допомогли їхньому уряду отримати доступ до телефонів і сторінок у Facebook групи блогерів, які керували провідним опозиційним вебсайтом, який неодноразово критикував президента Е. Лунгу. Принаймні двоє експертів Huawei, які працюють у підрозділі кіберспостереження телекомунікаційного регулятора Замбії, постійно контактували з поліційними підрозділами, які були спрямовані на арешт блогерів. Китай так само

підтримав президента Йовері Мусевені, який вже 33 роки є правителем Уганди, використовуючи китайські технології для придушення інакомислення [4].

Отже, Африка має величезне економічне, політичне та безпекове значення для Китаю. Китай активно просуває чотири основні політичні напрями на континенті, а саме: покращення власного іміджу і посилення впливу; ізоляція Тайваню у контексті відстоювання політики «єдиного Китаю»; забезпечення стабільності своїх економічних партнерів; протидія міжнародним нормам, які Китай вважає «гальмівними» для власного розвитку. Китайська присутність в Африці має різні неоднозначні наслідки для регіону. Його стратегічна участь забезпечує певні можливості та виклики для континенту. Хоча гнучкі китайські кредити, фінансування торгівлі та недорогі промислові товари мають велике значення для африканських країн, місцева робоча сила та фабрики страждають від китайської комерційної експансії. Також викликає занепокоєння підтримка Китаєм авторитарних режимів в Африці, що систематично порушують права людини, викликає значне занепокоєння. У прагненні протистояти впливу Заходу на африканському континенті, Китай реалізує програми, спрямовані на «передавання братнім африканським політичним партіям досвіду Китаю у сфері економічного розвитку та політичного управління». Пекін активно просуває в Африці свою модель техноавторитаризму, що передбачає політичний контроль, заснований на репресивному регулюванні Інтернету та використанні інтрузивних технологій. Домінуюча роль китайських компаній на телекомунікаційному ринку Африки створює передумови для подальшого зміцнення репресивних режимів через запровадження цифрових технологій спостереження й контролю в кіберпросторі.

### References

1. Abid, F., Fatima, H., & Safdar, A. (2023a). China's strategic involvement in africa and its regional implications (1949–2022). *NUST Journal of International Peace & Stability*. <https://doi.org/10.37540/njips.vi.137> [in English].
2. Abid, F., Fatima, H., & Safdar, A. (2023b). China's strategic involvement in africa and its regional implications (1949–2022). *NUST Journal of International Peace & Stability*. <https://doi.org/10.37540/njips.vi.137> [in English].
3. *China's strategic aims in Africa*. (2020a, dec). U.S.-China Economic AND Security Review Commission. [https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter\\_1\\_Section\\_3--Chinas\\_Strategic\\_Aims\\_in\\_Africa.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter_1_Section_3--Chinas_Strategic_Aims_in_Africa.pdf) [in English].
4. *China's strategic aims in Africa*. (2020b, dec). U.S.-China Economic AND Security Review Commission. [https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter\\_1\\_Section\\_3--Chinas\\_Strategic\\_Aims\\_in\\_Africa.pdf](https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter_1_Section_3--Chinas_Strategic_Aims_in_Africa.pdf) [in English].
5. Nantulya, P. (2017). Pursuing the china dream through africa: Five elements of china's africa strategy. *Africa Center for Strategic Studies*. <https://africacenter.org/spotlight/china-dream-five-elements-china-africa-strategy> [in English].
6. Pairault, T. (2021). China's Presence in Africa Is at Heart Political. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-at-heart-political> [in English].
7. Shepard, W. (2019). What china is really up to in africa. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2019/10/03/what-china-is-really-up-to-in-africa/?sh=e81e17859304> [in English].

DOI 10.34132/mspc2025.01.07.15

Oleksandr Shevchuk

### CHINA'S STRATEGY FOR THE COUNTRIES OF THE AFRICAN CONTINENT

*This thesis examines China's policy in Africa over the past decade. Analysis reveals China's steadily increasing presence across the continent – not only in resource-rich countries but also in resource-poor and strategically less significant states, though resources (especially oil) remain crucial to the Chinese economy. The thesis explores China's diplomatic approach in African countries, Sino-African trade relationships, and Beijing's role as a donor and investor in Africa. Special focus is given to the 'One Belt, One Road' initiative, a cornerstone of China's current strategy, where African nations at the intersection of land and sea 'Silk Roads' play a vital role. Beijing's growing investments in African economies and expanding influence on the continent have drawn intense scrutiny from politicians, scholars, and media. While China is credited with contributing to the economic growth of several African nations – some among the world's fastest-growing economies – it also faces accusations of 'neocolonialism', with critics arguing that Beijing pursues its own interests at Africa's expense while disregarding human rights and environmental standards in its resource acquisition.*

**Keywords:** *African continent, China's foreign policy strategy, infrastructure, investment, geopolitical influence, telecommunications market, Internet.*

**Відомості про автора / Information about the Author**

Олександр Шевчук, д-р політ. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: shevchukov07@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0335-6873

Oleksandr Shevchuk, Doctor of Political Science, Professor and Head of the Department of International Relations and Foreign Policy at Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. Email: shevchukov07@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0335-6873

© О. Шевчук  
27.05.2025.

*Стаття отримана редакцією*

